

УДК 657.422

Теоретичні підходи до обліку касових операцій банку

Шубіна Світлана Валентинівна,
доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
Харківського інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»;
e-mail: shybina@ukr.net

Калініченко Юлія Сергіївна,
студентка економічного факультету
Харківського інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»;
e-mail: kalinichenko_juliia@mail.ru

Анотація. Обґрунтовано необхідність якісного підходу до формування теорії обліку касових операцій відповідно до сучасних умов господарювання. Проаналізовано наявні підходи до сутності касових операцій банку і запропоновано власне їх визначення.

Ключові слова: банк, бухгалтерський облік, касові операції.

Формул: 0; рис.: 1; табл. 2; бібл.: 15.

Theoretical approaches accounting of cash transactions bank

Shubina Svitlana,
Ph.D. in Economy, Associate professor,
Associate Professor of the Department of Account and Audit
Kharkiv Institute of BU;
e-mail: shybina@ukr.net

Kalinichenko Yuliya,
student of economic faculty
Kharkiv Institute of BU;
e-mail: kalinichenko_juliia@mail.ru

Abstract. In the article the necessity of qualitative approach to the formation of the theory of accounting cash transactions according to current economic conditions. The existing approaches to the essence of cash transactions and bank offered their own definitions.

In the current period of financial instability in Ukraine close attention to cash operations causes the development of market relations.

Cash transactions of banks are very diverse, they are divided into real cash currency, foreign currency and real values, precious metals and stones. All procedures are carried out in cash, regulated by rules of finance.

Given the results of the study of conceptual approaches to the nature of cash transactions bank proposed specification of the definition, namely: cash transactions is one of the main components of the banking institution, which intersects with significant cash and interact with customers on various types of calculations.

As for the accounting of cash transactions, the practice to some extent ahead of theory in this regard. That is why the existing problems need a permanent solution and deep theoretical research on accounting of cash transactions and their regulation.

Keywords: bank, accounting, cash transactions.

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 2; bibl.: 15.

Теоретические подходы к учету кассовых операций банка

Шубина Светлана Валентиновна,
доцент, кандидат экономических наук,
доцент кафедры учета и аудита
Харьковского института УБД;
e-mail: shybina@ukr.net

Калиниченко Юлия Сергеевна,
студентка экономического факультета
Харьковского института УБД;
e-mail: kalinichenko_juliiia@mail.ru

Аннотация. Обоснована необходимость качественного подхода к формированию теории учета кассовых операций в соответствии с современными условиями хозяйствования. Проанализированы существующие подходы к сущности кассовых операций банка и предложено собственное их определение.

Ключевые слова: банк, бухгалтерский учет, кассовые операции.

Формул: 0; рис.: 1; табл. 2; библи.: 15.

Вступ. Із збільшенням банків-конкурентів на фінансовому ринку постає важлива проблема щодо правильності процесів організації та здійснення розрахунково-касових операцій. Для того, щоб утриматись у складному ринковому середовищі, банківські установи повинні проводити ґрунтовний аналіз касового обслуговування і постійно вдосконалювати послуги, що надаються. У сучасних умовах фінансової нестабільності в Україні пильну увагу до касових операцій обумовлює розвиток ринкових відносин.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Доцільність та актуальність питання бухгалтерського обліку касових операцій підкреслюють такі автори, як О. С. Булатов, О. В. Васюренко, А. Г. Грязнова, О. В. Дзюблук, В. Е. Крутських, О. І. Лаврушин,

Л. Ш. Лозовський, Б. А. Райзберг, Е. Б. Стародубцева та інші. Ураховуючи динамічні зміни в теорії і методиці касових операцій банку, треба розширити й поглибити поняття касових операцій щодо процесу їх обліку.

Мета дослідження. Наукове обґрунтування доцільності вдосконалення теоретико-методичних підходів до бухгалтерського обліку касових операцій для запобігання виникненню негативних наслідків на діяльність банків і створення інформаційного забезпечення процесу їх обліку.

Результати дослідження. Для більш точного визначення сфери дослідження і кращого розуміння поставленої проблеми проаналізуємо визначення касових операцій деяких вітчизняних і закордонних учених (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз визначення касових операцій відомими вітчизняними і закордонними вченими

Автори	Твердження	Коментар
1. Булатов О. С. [8]	Операції на фондовій біржі, виконання яких в основному відбувається безпосередньо після укладення угоди	Акцентовано увагу на фондовій біржі
2. Васюренко О. В. [3]	Касові операції банків полягають у прийманні готівки від клієнтів, зарахуванні її на рахунки, збереженні виданих коштів та видачі готівки на вимогу клієнтів	Зазначено взаємодію з клієнтами
3. Грязнова А. Г. [7]	Касові операції – це сукупність дій з прийому та видачі готівкових грошових коштів, їх оформлення та відображення в обліку	Зосереджено увагу на обліку касових операцій
4. Дзюблук О. В. [1]	Касові операції – це зобов'язання банку проводити різні види розрахунків за дорученням клієнта і забезпечувати збереження усіх грошових коштів, що надходять на рахунок клієнта, і їхнє повернення на першу вимогу клієнта, приймати від нього готівку, зараховувати її на банківські рахунки та видавати за вимогою клієнта	Досить повне визначення, в якому зазначено широкий спектр розрахунків
5. Крутських В. Е., Сухарев А. Я., Сухарева А. Я. [2]	Прийом, зберігання та видача готівки. Зазначені процедури врегульовані нормами фінансового права і являють собою спеціальний правовий інститут	Вказано на правовий характер регулювання касових операцій
6. Кураков, Л. П., Кураков, В. Л., Кураков А. Л. [9]	Сукупність матеріально-технічних процедур, що полягають у прийманні, зберіганні і видачі готівки; операції з готівковими коштами, здійснювані підприємствами, банками з фізичними та юридичними особами	ґрунтовне визначення, в якому визначено коло користувачів
7. Лаврушин О. І. [6]	Касові операції в банку є одним з основних видів банківських операцій. Вони являють собою операції з приймання та видачі готівкових грошових коштів. Більш широко касові операції можна визначити як операції, пов'язані з рухом готівкових грошових коштів	З акцентує увагу на потоці грошових коштів
8. Лозовський Л. Ш., Райзберг Б. А., Стародубцева Е. Б. [5]	Проводяться касами банків, підрозділами підприємств, фірм операції, пов'язані з прийманням, видачою і перерахунком готівки	Зосереджено увагу на потоці грошових коштів

На основі аналізу визначень касових операцій для більшої наочності розбіємо авторів на групи за тими ознаками, на які вони робили акцент у своїх визначеннях.

До *першої групи* можна віднести авторів, що приділяли найбільшу увагу потокам грошових коштів через касу. Це такі автори, як О. В. Васюренко, А. Г. Грязнова, О. В. Дзюблук, О. І. Лаврушин, Л. Ш. Лозовський, Б. А. Райзберг, Е. Б. Стародубцева.

До *другої групи* віднесемо авторів, що робили акцент на нормативному регулюванні касових операцій.

З цього боку касові операції розглядали такі автори, як В. Е. Крутських, А. Я. Сухарев, А. Я. Сухарева, Л. П. Кураков, В. Л. Кураков, А. Л. Кураков.

До *третьої групи* можна віднести авторів, котрі пов'язують касові операції з їхнім обліком. Це – О. В. Васюренко, А. Г. Грязнова, О. В. Дзюблук.

Зауважимо, що касові документи поділяють на прибуткові і видаткові. Приймання готівки здійснюється через каси банків за прибутковими касовими документами, видавання готівки – за видатковими касовими документами (рис.).

Рис. Документальне оформлення касових операцій

Джерело. [4].

Касові операції банків дуже різноманітні, їх поділяють на операції з готівкою національної валюти, іноземної валюти, а також операції з цінностями, дорогоцінними металами і камінням.

Ураховуючи результати дослідження концептуальних підходів до сутності касових операцій банку, запропоновано конкретизацію їх визначення, а саме: касові операції – одна з головних складових банківської установи, яка перетинається з вищими обсягами готівки і взаємодіє з клієнтами щодо різних видів розрахунків.

Усі процедури, що здійснюються в касі, урегульовані нормами фінансового права. Система бухгалтерського обліку касових операцій у банках не може повноцінно існувати без належного їхнього нормативно-правового забезпечення (табл. 2).

Нормативна інформація щодо касових операцій банку має на меті, перш за все, послужити гарантією таких функцій управління, як забезпечення касового обслуговування юридичних і фізичних осіб та виконання інших операцій із цінностями.

Таблиця 2

Нормативні акти, що регулюють облік касових операцій

Нормативне джерело	Стислий зміст
1. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні : затверджено Постановою Правління Національного банку від 01.06.2011 № 174 [13]	Інструкція встановлює порядок і вимоги щодо здійснення банками, їхніми філіями та відділеннями касових операцій у національній та іноземних валютах, регулює взаємовідносини банків (філій, відділень) з територіальними управліннями Національного банку України, іншими банками (філіями, відділеннями) і клієнтами з цих питань
2. Закон України «Про Національний банк України» : затверджено постановою Верховної Ради України від 20.05.1999 № 679-XIV [11]	Закон визначає юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації НБУ. Як прописано у статті 7 цього Закону, однією з функцій НБУ є встановлення для банків правил проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна
3. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» : затверджено постановою Верховної Ради України від 05.04.2001 № 2346-III [12]	Закон визначає загальні засади функціонування платіжних систем і систем розрахунків в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу коштів у межах України, установлює відповідальність суб'єктів переказу, а також визначає загальний порядок здійснення нагляду за платіжними системами
4. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» : затверджено постановою Верховної Ради України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV [10]	Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
5. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : затверджено постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р. № 637 [14]	Положення визначає порядок ведення касових операцій у національній валюті України підприємствами (підприємцями), а також окремі питання організації банками роботи з готівкою
6. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України : затверджено постановою Правління НБУ від 30.12.98 № 566 [15]	Положення установлює організаційні засади бухгалтерського обліку та фінансової звітності в банках

Висновки. Провівши аналіз наукових праць учених щодо визначення сутності поняття касових операцій, зазначимо, що касові операції – одна з головних складових банку, яка перетинається зі значними обсягами готівки та взаємодіє з клієнтами щодо різних видів розрахунків. Усі процедури, що здійснюються в касі, урегульовані нормами фінансового права. Ураховуючи динамічні зміни, які відбуваються у фінансово-кредитній системі, питання ролі касових операцій банку є актуальними і перспективними, а тому по-

требують ретельного опрацювання як з боку вчених-економістів, так і з боку фахівців банківської сфери, особливо щодо організації їхнього обліку.

Перспективи дальших досліджень. Щодо обліку касових операцій, то практика певною мірою випереджає теорію в цьому питанні. Саме тому наявні проблеми потребують постійного розв'язання і глибоких теоретичних досліджень щодо організації бухгалтерського обліку касових операцій та їхнього нормативного регулювання.

Список використаної літератури

1. Банківські операції : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
2. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посібник / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2005. – 243 с.
3. Структура основних операцій комерційного банку // Гроші, кредит, банки / за ред. засл. діяча науки РФ, д-ра екон. наук, проф. О. І. Лаврушина. – Вид. друге, переробл. і допов. – М. : Фінанси і статистика, 2002.
4. Фінансово-кредитний енциклопедичний словник / за заг. ред. А. Г. Грязновой. – М. : Фінанси і статистика, 2002.
5. Булатов А. С. Экономика : учебник / А. С. Булатов. – М. : Юристъ, 1999.
6. Данілов О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посібник / О. Д. Данілов, Т. В. Паєнко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
7. Большой юридический словарь / А. Я. Сухарев, В. Е. Крутских, А. Я. Сухарева. – М. : Инфра-М, 2003.
8. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М. : ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
9. Экономика и право : словарь-справочник / Л. П. Кураков, В. Л. Кураков, А. Л. Кураков. – М. : Вуз и школа, 2004.
10. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» : затверджено постановою Верховної Ради України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV.
11. Закон України «Про Національний банк України» : затверджено постановою Верховної Ради України від 20.05.1999 № 679-XIV.
12. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» : затверджено постановою Верховної Ради України від 05.04.2001 № 2346-III.
13. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні : затверджено постановою Правління Національного банку від 01.06.2011 № 174.
14. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : затверджено постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2004 р. № 637.
15. Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банківських установах України : затверджено постановою Правління НБУ від 30.12.98 № 566.

References

1. Dzyublyuk O. V. (2009). Bankivski operatsii [Bank transactions]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 696.
2. Vasyurenko O. V. (2005). Bankivski operatsii : Navch. posibnik. [Bank transactions]. K. : Znannya, 243.
3. Lavrushin O. I. (2002) Struktura osnovnikh operatsiy komertsynogo banku // Groshi, kredit, banki [Structure of basic operations of a commercial bank // Money, credit, banks]. M. : Finansi i statistika.
4. Gryaznova A. G. (2002). Finansovo-kreditniy entsiklopedichniy slovník [an encyclopaedic dictionary is from finances and credit]. M. : Finansi i statistika.
5. Bulatov A. S. (1999). Ekonomika [Ekonoms]. M. : Yurist.
6. Danilov O. D., Paentko T. V. (2011). Finansi pidpriemstv u zapitanyakh i vidpovidyakh [Finance companies in questions and answers]. K. : Tsentr uchbovoi literaturi, 256.
7. Sukharev A. Ya., Krutskikh V. E., Sukhareva A. Ya. (2003). Bol'shoi yuridicheskiy slovar' [Large juridical slovar]. M. : Infra-M.
8. Rayzberg B. A., Lozovskiy L. Sh., Starodubtseva E.B. (1999). Sovremennyy ekonomicheskii slovar' [Modern Ekonomicheskies dictionary]. M. : INFRA-M, 479.
9. Kurakov L. P., Kurakov V. L., Kurakov A. L. (2004). Ekonomika i pravo: slovar'-spravochnik [Economics and Law: dictionary-Directory]. – M. : Vuz i shkola.
10. Zakon Ukraini «Pro bukhgalters'kiy oblik i finansovu zvitnist' v Ukraini» : Zatverdzheny Verkhovnoyu Radoyu Ukraini vid 16 lipnya 1999 r. [Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» approved by the Verkhovna Rada of Ukraine] № 996-XIV.
11. Zakon Ukraini «Pro Natsional'niy bank Ukraini» : Zatverdzheny Verkhovnoyu Radoyu Ukraini vid 20.05.1999 [Law of Ukraine «On the National Bank of Ukraine» approved by the Verkhovna Rada of Ukraine] № 679-XIV.

12. Zakon Ukraïni «Pro platizhni sistemi ta perekaz koshtiv v Ukraïni» : Zatverdzhennyi Verkhovnoyu Radoyu Ukraïni vid 05.04.2001 [Law of Ukraine «On Payment Systems and Money Transfer in Ukraine» approved by the Verkhovna Rada of Ukraine] № 2346-III.
13. Instruktsiya pro vedennya kasovikh operatsiy bankami v Ukraïni : Zatverdzheno Postanovoyu Pravlinnya Natsional'nogo banku 01.06.2011 [Instruction on conducting cash transactions by banks in Ukraine approved by the National Bank] № 174.
14. Polozhennya pro vedennya kasovikh operatsiy u natsional'niy valyuti v Ukraïni : Zatverdzheno postanovoyu Pravlinnya Natsional'nogo banku Ukraïni vid 15 grudnya 2004 r. [Regulation on cash transactions in local currency in Ukraine Approved by the National Bank of Ukraine] № 637.
15. Polozhennya “Pro organizatsiyu bukhgalters'kogo obliku ta zvitnosti v bankivs'kikh ustanovakh Ukraïni” : Zatverdzhene postanovoyu Pravlinnya NBU vid 30.12.98 [Regulations «On organization of accounting and reporting in banks Ukraine». Approved by the NBU] № 566.